

УДК 72.025.4/9

Н. А. Лещенко

*кандидат архітектури, доцент кафедри
інформаційних технологій в архітектурі
Київського національного університету
будівництва та архітектури*

ПРОПОЗИЦІЇ ПО РЕКОНСТРУКЦІЇ АРХІТЕКТУРНОГО АНСАМБЛЮ ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ МІСТА БАР ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація: в статті пропонується модель реконструкції архітектурного ансамблю історичного центру міста Бар, визначається напрямок сучасного розвитку міста як туристичного центру при створенні туристичного маршруту по малим містам Поділля.

Ключові слова: історичне мале місто, архітектурний ансамбль «старого міста», модель реконструкції, планувальна структура, пішохідний простір, торговий ряд, культурний ряд, туристичний центр.

Зараз є дуже актуальним питання збереження існуючої культурної спадщини та гармонійного сучасного розвитку історичних центрів малих міст України. Як слід грамотно використовувати історичний потенціал малого міста та його сучасні можливості для перспектив його подальшого розвитку? В яких напрямках слід розвивати малі міста і як це треба робити? Такі питання, наразі, є спільними і актуальними для всіх малих міст України.

Міське архітектурне середовище в ході історичного розвитку завжди має зміни. Питання в тому, як їх проводять? Як нове співвідноситься з історично складеним? Якщо оновлення середовища зроблено на засадах спадкоємності, то воно зберігає свою культурну спадщину і водночас розвивається. Архітектурне середовище не застигає, перетворюючись до музею, а залишається живим, активним. Саме такі принципи спадкоємного розвитку слід застосовувати для відродження та сучасного використання архітектурної спадщини малих історичних міст.

В Україні нараховується 120 історичних малих міст, значна кількість з них, 40, знаходяться в Подільському регіоні [1]. В кожному з цих міст є унікальні пам'ятки архітектури та містобудування державного та місцевого значення. Вони складають величезний історичний скарб малих міст, цікавий для використання місцевими мешканцями та відвідання туристами. Було б доцільним на їх базі створити єдиний туристичний маршрут – «архітектурне намисто малих історичних міст України».

Існуючі пам'ятки архітектури є цікавими історичними «родзинками» цих міст. Але вони потребують гідного і не менш цікавого та зручного сучасного оточення. Місцеві мешканці та туристи, які приїжджають подивитися пам'ятки архітектури і познайомитися з історією малого міста, повинні мати всі сучасні умови для зручного проживання та подальшого відпочинку в цьому місті. Основна стратегія полягає в створенні таких сучасних умов для людини, щоб, приїхавши в місто на день побачити його історичні споруди, вона побажала залишитися в місті на відпочинок на декілька днів. Це буде дуже вигідним для поповнення бюджету міста.

Тому перед архітекторами стає задача не тільки грамотно відреставрувати пам'ятки архітектури, а й створити гідну сучасну інфраструктуру міста. Зручне, цікаве, гарне оточення для пам'яток, де можна було б провести вільний час, поспілкуватися, відпочити, де б виникало бажання залишитись, як можна довше. В місті повинна бути достатня кількість гарних готелів, кафе, мість загального користування, пішохідних просторів, облаштованих майданчиків відпочинку, скверів, парків і т.п.

Збереження, відновлення та подальший сучасний розвиток архітектурного середовища історичних центрів малих міст має враховувати їх містобудівні, архітектурні, історичні, природні, соціальні, національні, релігійні та економічні особливості. Бути комплексним. Така модель комплексної реконструкції та розвитку пропонується при ревалоризації історичного центру м. Бар Вінницької області.

Бар – історичне мале місто, що знаходиться в західній частині Вінницької області. Має 16,5 тисяч мешканців населення. Вперше згадується у 1401 році, як місто Рів [2]. Сучасну назву місто Бар отримує в 1537 році на честь італійського міста Барі. Саме з цього періоду вся історія міста, його розбудова і розквіт були пов'язані з ім'ям польської королеви Бони Сфорци, італійки за походженням. В 1540 році Бар отримав Магдебургське право [3].

«Старе місто» займає центр сучасного міста. Бар достатньо добре зберіг свою історичну планувальну структуру. Про це свідчить історичний план міста. Трохи гірше зберіглась його об'ємно-просторова структура. Це, доречі, є характерним для багатьох малих міст України.

Бар має низку пам'яток архітектури національного та місцевого значення. Це є Свято-Успенський храм (1757р.); комплекс будівель жіночого Покровського монастиря, келії (1797р.) та дзвіниця (1908р.); костел Св. Анни (1811р.); будинок, в якому мешкала родина Коцюбинських (1872-1876рр.) [4] та аптека (1911р.), що належить до цінної забудови. Нажаль, Барська фортеця (1537р.) [4] зараз знаходиться у вігледі руїн.

Бар є дуже красивим історичним містом і може бути дуже цікавим для туристичного відвідання. Для сучасного розвитку міста як туристичного центру при створенні туристичного маршруту по малим містам Поділля України необхідні відповідні реконструктивні заходи.

Стратегія реконструкції історичного центру полягає у гармонійному поєднанні історичної та сучасної архітектури для створення єдиного сучасного якісного архітектурного середовища, де головною є людина, мешканці міста та туристи.

Концепція перспективного розвитку міста була розроблена з урахуванням виявлених закономірностей еволюційного розвитку міста, а також особливих рис його функціонально-просторової та архітектурно-художньої організації, що складають своєрідний «генетичний код» міста. На основі співставлення архівних даних і результатів натурного обстеження був проведений збір і узагальнення історико-культурної і архітектурної спадщини міста Бар. Результатом науково-пошукових досліджень, проведених по місту Бар, став історико-опорний план, як комплексний містобудівний обліково-охоронний документ, що зафіксував відповідну інформацію про нерухомі пам'ятки культурної спадщини міста та пов'язане з ним довкілля. Основою для розробки проекту реконструкції історичного центру міста стало розроблене історико-містобудівне обґрунтування. Воно допомогло визначитись з вимогами та обмеженнями при виборі методів реконструктивного втручання в історичне середовище.

Для відродження історичного значення міста Бар та його подальшого активного сучасного розвитку була визначена його пріоритетна сучасна функція. На сьогодні місто може розвиватися як туристичний, культурний та духовний центр, центр релігійного туризму на Поділлі. Згідно вибраному напрямку подальшого розвитку міста пропонується наступна модель його реконструкції: пішохідне «старе місто» - зелена рекреаційна зона – рядова сучасна житлова забудова.

Проект реконструкції історичного центру міста Бар передбачає організацію соборної площі та регенерацію ринкової площі. Слід було забезпечити планувальне та просторове об'єднання забудови «старого міста» в єдиний поліфункціональний архітектурний ансамбль. За для цього пропонується створити загальний пішохідний простір між соборною та ринковою площами.

Новим акцентним об'єктом, який би об'єднав між собою соборну і ринкову площі, має стати духовний культурний комплекс міста, «культурний ряд».

Пропонується організувати нові туристично-готельний та житловий квартали. Забудова нових кварталів – периметральна, щільна, 2-4 поверхи, з внутрішнім простором, який активно використовується. Передбачається розміщення готельного комплексу та житлових будинків з кафе, магазинами, сувенірними лавками, художніми та декоративно-прикладними майстернями на першому поверсі.

Проектом передбачається створення торгівельно-громадського кварталу, «торгового ряду», який буде формувати східну частину нової ринкової площі.

Щоб звільнити цінну в історичному відношенні частину міста від шкідливих впливів потоків транзитного транспорту, слід перенести автовокзал за межі історичного центру міста. Будинок автовокзалу після реконструкції перетворити в молодіжний культурний центр.

Одною з основних складових у відродженні історико-культурної спадщини міста Бар має бути відбудова замку. Замок має стати пам'яткою засновниці міста, королеві Боні Сфорци. Як приклад розвитку туристичного напрямлення міста Бар може бути організація мистецьких фестивалів та етнофестивалів на території замку. Організація музею історії міської культури. Організація відкритого концертного майданчика та облаштування загальноміської рекреаційної зони. Організація зони відпочинку з оглядовими майданчиками перед замком і на території замку та обхідної доріжки навколо храмів та замку.

Проектом передбачається благоустрій соборної та ринкової площі шляхом організації місць відпочинку з фонтанами, клумбами, зеленими майданчиками та скверами.

Пропонується встановити санітарно-захисну смугу річки Рів. Створити рекреаційну зону та набережну вздовж річки Рів та передбачити організацію виходів до річки з соборної та ринкової площі. Також цікавим буде організувати річковий причал для прогулянкових водних трамваїв.

В будинку, де мешкала родина Коцюбинських, після його цілісної реставрації доцільним буде створити музей Михайла Коцюбинського.

В рамках реконструкції та розвитку міста Бара, як туристичного центру дуже важливим буде розробка програми формування іміджу міста. Випуск сувенірної продукції.

Розвиток зв'язків міста Бар з містом Барі (Італія). Організація міжнародних конференцій та форумів по темі відродження європейської міської культури міста Бар.

Розвиток партнерських відносин між секторами: громада міста - влада міста - бізнес міста – вищі навчальні заклади міста, має стати ключовим, вирішальним моментом в запропонованій стратегії реконструкції та сучасного якісного розвитку міста Бар, створенні міста – регіонального культурного,

туристичного та рекреаційного центру. Бар має стати родзинкою в туристичному кільці історичних малих міст Поділля України.

Література

1. Методические рекомендации по исследованию историко-архитектурного наследия в городах Украины // Е.Е. Водзинский и др. – К.: КиевНИИ градостроительства, 1982. – 120 с.
2. Український степовий кордон в середині 16 століття. Спогади Бернарда Претвича. – Запоріжжя – Київ, 1997, – с.54.
3. Єсюнін С. Місто Бар Могилівського повіту у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.: Соціально-економічні аспекти // Третя Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський, Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. – с. 116 - 117.
4. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: В 4 т. / Госстрой УССР. Укрпроектреставрация. Киев НИИТИ. – К., 1985. – Т. 2: Винницкая обл., Волынская обл., Ворошиловградская обл., Днепропетровская обл., Донецкая обл., Житомирская обл., Закарпатская обл., Запорожская обл., Ивано-Франковская обл., Кировоградская обл., Крымская обл. – 336 с.

Аннотация

В статье предлагается модель реконструкции архитектурного ансамбля исторического центра города Бар, определяется направление современного развития города как туристического центра при создании туристического маршрута по малым историческим городам Подолья Украины.

Ключевые слова: исторический малый город, архитектурный ансамбль «старого города», модель реконструкции, планировочная структура, пешеходное пространство, торговый ряд, культурный ряд, туристический центр.

Annotation

The article proposes a reconstruction model of the arcitectural ensemble of the Bar historic center. The direction of modern town development as a tourist center to create a tourist route to the small historical Podil Ukraine towns is determinate.

Keywords: small historical town, «old town» architectural ensamble, reconstruction model, planning structure, pedestrian space, shopping arcade, cultural arcade, touristical centre.